

verschenen in VM, juni 2008 (ongeredigeerde versie)

Arbocatalogus biedt branches kans op maatwerk

Branches kunnen sinds 1 januari 2007 in een arbocatalogus de arboregels voor hun branche uitwerken. Ze hebben daarbij veel vrijheid om de catalogus naar eigen inzicht in te richten. De arbocatalogus wordt getoetst door de arbeidsinspectie die deze daarna als leidraad bij haar inspecties in een branche gebruikt. Momenteel zijn er nog weinig afgeronde catalogussen. Wel zijn er al zo'n 100 branches bezig met het maken van een arbocatalogus. Het is niet verplicht om een arbocatalogus op te stellen, maar een branche kan er beter wel voor kiezen.

door: Gabor Mooij

Een gevolg van de gewijzigde Arbowet van 2007 is de arbocatalogus. Met dit hulpmiddel mag een branche of eventueel een bedrijf arboregels voor de branche of het eigen bedrijf uitwerken. De overheid bepaalt hiermee niet meer zoals vroeger op détailniveau aan welke arboregels bedrijven moeten voldoen. De arbocatalogus is niet verplicht. Het wordt aan de branche (of een bedrijf) overgelaten of ze een catalogus wil. In de arbocatalogus kunnen werkgevers- en werknemerspartijen de algemene wettelijke eisen uit de Arbowetgeving toespitsen op hun branche. Dat kan in de vorm van methoden en technieken, best practices, normen en praktische handleidingen.

“De arbocatalogus is een uitingsvorm van de maatschappelijke trend van overheidsregulering naar zelfregulering”, vertelt John Peters, stafmedewerker preventie van Achmea Vitale. De catalogus is volgens hem een duidelijke verbetering. “In het oude systeem waren arboregels te ingewikkeld en niet afgestemd op de verschillende branches. Met de arbocatalogus hebben de branches de ruimte om arboregels te maken op de maat van hun eigen sector.”

De arbocatalogus is vormvrij, dat wil zeggen dat de branche geheel zelf bepaalt hoe de catalogus eruit komt te zien. De vrijheid om vorm en inhoud te bepalen wil niet zeggen dat de arbocatalogus zomaar een boekje mag zijn. “De arbocatalogus moet gericht zijn op het substantieel verminderen van risico's. Niet alle risico's hoeven in de catalogus terug te komen. Als de relevante risico's maar aan de orde komen”, zegt Peters'collega Lieke Thomas, branchemanager bij Achmea Vitale.

Branches, maar ook individuele bedrijven kunnen een arbocatalogus maken. Peters: “Shell maakt bijvoorbeeld een arbocatalogus. Bedrijven mogen het zelf doen, maar de wetgever had de branche als opsteller van de catalogus in gedachten.”

Verstandig

Een eenmaal afgeronde arbocatalogus fungeert als leidraad bij de controles door de arbeidsinspectie. Voorwaarde is wel dat de arbeidsinspectie de catalogus heeft getoetst. Bij deze marginale toetsing kijkt de arbeidsinspectie onder andere of de catalogus voldoet aan de wet en of zowel werkgevers als werknemers betrokken zijn geweest bij het maken ervan. “De catalogus moet overeen komen met de Arbowet en de Europese regels. Daarnaast mag hij niet strijdig zijn met regelingen zoals de Warenwet of het Bouwbesluit. Ook moet een branche oppassen dat ze niet zelf nieuwe regels bedenkt”, stelt Peters.

Voor branches zonder arbocatalogus gelden tot 2010 de oude arboregels. Vanaf 2010 zal de arbeidsinspectie bedrijven die dan nog niet werken met een arbocatalogus beoordelen op basis van de stand van wetenschap en techniek en op basis van de algemene voorschriften in de arbowet. Volgens Thomas doen branches er verstandig aan een arbocatalogus op te stellen. “Een branche zonder catalogus mist de kans om de eigen regie te voeren over het arbobeleid in de branche. Ten tweede heeft de arbeidsinspectie aangegeven vanaf 2010 vooral branches te controleren die dan nog geen arbocatalogus hebben. Het zal daarbij gaan om intensieve controles.”

Daarnaast heeft een eigen arbocatalogus volgens Thomas nog een andere meerwaarde. “Je creëert er draagvlak mee, omdat zowel werkgevers als werknemers zich eraan moeten verbinden. Daarnaast leidt het maken tot nieuwe contacten tussen werkgevers in een branche en ook tussen branches.”

Financiering

De opstellers van een arbocatalogus kunnen een subsidie aanvragen van 50.000 euro bij het Agentschap SZW, een onderdeel van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Alleen branches en dus niet individuele bedrijven hebben recht op een subsidie. De uiterste aanvraagdatum voor de subsidie is 30 september 2009. Thomas: “Om aanspraak te kunnen maken op de subsidie moet je wel meer dan één risico in de catalogus behandelen. Waar je verder rekening mee moet

houden, is dat je de subsidie pas krijgt als de catalogus er is. Je moet dus eerst zelf zorgen dat je voldoende middelen hebt om de arbocatalogus te maken.”

Het aanvragen van de subsidie is geen absolute garantie dat je die ook krijgt. “Er zijn nu al veel branches bezig met de catalogus en er is in totaal ruim tien miljoen beschikbaar. Je moet de subsidie dus op tijd aanvragen.”, beklemtomt Thomas.

Goede catalogus

De basis van een arbocatalogus wordt volgens Peters gevormd door goede afspraken tussen werkgevers- en werknemerspartijen. “Dat zijn afspraken die passen bij de branche, die gaan over de risico's en die betrekking hebben op de kernactiviteiten.”

Verder is overleg een aandachtspunt. Thomas: “Je moet er voor zorgen dat er voldoende overleg plaatsvindt. Daarnaast moet er bij dat overleg een goede vertegenwoordiging van zowel werkgevers als werknemers aanwezig zijn.”

De informatie in de catalogus moet volgens Thomas actueel, praktisch, begrijpelijk en voor iedereen beschikbaar zijn. “Dat laatste kan bijvoorbeeld door stickertjes op een apparaat te plakken om een bepaald risico aan te geven.” Ze benadrukt dat je handig om moet gaan met het verzamelen van informatie. “Gebruik vooral bestaande informatie voor de catalogus, zolang die niet verouderd is. Verder moet je erop letten dat je voldoende informatie uit de branche krijgt.”

Daarnaast moet de arbocatalogus begrijpelijk en herkenbaar zijn voor de werknemers en werkgevers in een branche. “Dat kan bijvoorbeeld door typerend taalgebruik voor de branche te gebruiken”, stelt Peters. Thomas: “Je kunt bijvoorbeeld ook kiezen voor filmpjes als je weet dat de doelgroep niet snel een folder zal lezen.” Ook moeten de makers van de arbocatalogus er rekening mee houden dat niet iedereen in een branche de Nederlandse taal goed beheerst. Peters: “In de agrarische sector werken bijvoorbeeld veel Polen. Voor hen zou je een tekst in het Pools kunnen maken.”

Ook moet een branche de arbocatalogus zo opstellen dat ze de inhoud gemakkelijk kan aanpassen op basis van praktijkervaringen. “Je moet hem regelmatig kunnen toetsen op basis van harde afspraken”, zegt Peters.

Vorm

Qua vorm van de catalogus zijn er meerdere constructies mogelijk. Kleine en gespecialiseerde branches hebben genoeg aan één catalogus. Branches met veel soorten bedrijvigheid kunnen kiezen voor een thematische aanpak. Peters: “Dat gebeurt onder andere in de sector metaalbewerking en metaalkro. De Arbeidsinspectie heeft de deelcatalogus ‘Lasrook’ van die branche goedgekeurd. Naast lasrook zijn ze ook bezig met thema's zoals geluid en oplosmiddelen.”

De agrarische sector heeft gekozen voor een andere aanpak. “Die branche kent dertien ‘deelbranches’. Ze hebben daarom gekozen voor een algemene hoofdcatalogus voor de hele sector en daarnaast een specifieke catalogus per deelbranche”, vertelt Thomas.

Eerste catalogus

De eerste volledige arbocatalogus in Nederland was die van VVV Nederland, de branche-organisatie voor de Nederlandse VVV's. Hij werd in juli 2007 goedgekeurd door de arbeidsinspectie. “Het was voor ons vrij gemakkelijk om tot de arbocatalogus te komen”, zegt Paul Hemesath, beleidsadviseur HRM bij VVV Nederland. “Onze branche kent weinig risicovolle werkzaamheden. Daarnaast konden we de risico-inventarisatie en -evaluatie (ri&e) voor onze branche goed gebruiken voor de arbocatalogus. Het voordeel daarvan was ook dat we niet opnieuw bij alle VVV's informatie hoefden te verzamelen. Wat ook geholpen heeft, is dat we een relatief kleine branche zijn. Verder was belangrijk dat er in de branche veel vraag was naar de catalogus.”

De arbocatalogus van VVV Nederland is ingedeeld naar de verschillende functies die de VVV kent. Medewerkers kunnen inloggen op het internet en kunnen dan de voor hun functie relevante bladen uit de catalogus bekijken. Op deze bladen staat in korte zinnen beschreven hoe ze om moeten gaan met risico's. “Het voordeel is dat de catalogus zo herkenbaar en overzichtelijk is voor de verschillende medewerkers. We hebben bewust naar het taalgebruik gekeken en korte begrijpelijke zinnen gebruikt.”

Hemesath adviseert brancheverenigingen niet altijd het onderste uit de kan te halen. “We zijn uitgegaan van goed in plaats van best practices. Onze branche kent bijvoorbeeld grote verschillen qua huisvesting. Als je de strengste eisen qua inval van daglicht stelt, betekent dat dat een VVV, die in een oude molen zit, die molen moet aanpassen of verlaten. Op basis van de good practice is dat niet nodig, terwijl je de risico's toch voldoende afdekt.”

Hij benadrukt het belang van een goede voorlichting. “Wij hielden twee informatiedagen om de catalogus te presenteren. Verder hebben we de werkgevers gevraagd om hun werknemers goed voor

te lichten over de catalogus. Onze werknemers en ook mensen van buitenaf moeten kunnen zien dat we serieuze aandacht aan de arbeidsomstandigheden schenken.”

Eén uitgangspunt

Het maken van een arbocatalogus lijkt door de vele en daardoor misschien zelfs verwarrende mogelijkheden een moeilijke opgave. De makers moeten in ieder geval één uitgangspunt niet uit het oog verliezen. Thomas: “Centraal bij de arbocatalogus staat dat je er de relevante risico’s in je branche mee afdekt. Je moet een arbocatalogus niet maken voor de arbeidsinspectie, maar om risico’s te voorkomen.”

Momenteel zijn er nog niet veel afgeronde arbocatalogussen. “Dat gaat echter veranderen, want volgens de Stichting van de Arbeid (STAR) werken zo’n 100 branches aan een arbocatalogus”, vertelt Peters.

Die branches kunnen daarbij tegen een aantal problemen aanlopen. Thomas: “De vakbonden hebben te weinig mensen om zich met al die verschillende arbocatalogussen bezig te houden. Daarnaast zijn er een aantal branches met veel kleine zelfstandigen zonder personeel en dus weinig werknemer - werkgeversrelaties. Zij hebben in principe geen recht op een subsidie als ze zowel geen werkgeversvertegenwoordiging kunnen organiseren als geen werknemersvertegenwoordiging. De STAR, die de regering adviseert over de arbocatalogus, realiseert zich dit probleem en is op zoek naar een oplossing.”

Er is ruimte voor nog meer arbocatalogussen. Thomas: “Op basis van de totaal beschikbare subsidiepot van ruim tien miljoen zouden meer dan 200 branches aanspraak kunnen maken op de subsidie van 50.000 voor de arbocatalogus.”

Meer informatie

- www.agentschapszw.nl/index.cfm?fuseaction=dsp_rubriek&rubriek_id=391647 - Informatie over de subsidie-aanvraag via het agentschap SZW
- www.stvda.nl/nl/Thema/ProjectArbocatalogus.aspx - Informatie van de Stichting van de Arbeid over de arbocatalogus (het belangrijkste is de publicatie ‘Wat is een arbocatalogus?’)
- www.arbobondgenoten.nl - Site van FNV Bondgenoten met uitgebreide arbo-informatie.
- www.arbonieuwestijl.nl - Site van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over de vernieuwde Arbowet.
- www.arboportaal.nl - Website van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over alles dat met arbo-onderwerpen te maken heeft.
- www.vnoc-ncw.nl – informatie voor in het dossier arbeidsomstandigheden
- www.arbo.mkb.nl – arbo-informatie van MKB Nederland

Tips

- een eigen arbocatalogus is een betere optie dan geen arbocatalogus
- vraag tijdig subsidie aan, uiterlijk op 30 september 2009
- behandel meer dan één risico in de catalogus om recht te hebben op de subsidie
- zorg voor goede afspraken tussen werkgevers- en werknemerspartijen; goed zijn afspraken die passen bij de branche, die gaan over de risico’s en die betrekking hebben op de kernactiviteiten
- let op dat er voldoende overleg plaatsvindt en dat er bij dat overleg sprake is van een goede vertegenwoordiging van zowel werkgevers als werknemers
- de informatie in de catalogus moet actueel, praktisch, begrijpelijk, herkenbaar, overzichtelijk en voor iedereen beschikbaar zijn
- vindt het wiel niet opnieuw uit, maak dus gebruik van bestaande informatie; let er daarbij wel op dat de informatie nog actueel is
- stem de communicatievorm van de arbocatalogus op de werknemers af
- zorg dat je de inhoud gemakkelijk kunt aanpassen op basis van praktijkervaringen en maak hierover harde afspraken
- ga niet altijd uit van de strengste eisen, zolang je de risico’s maar afdekt
- schenk aandacht aan een goede voorlichting over de arbocatalogus
- hanteer bij het maken van de arbocatalogus steeds als uitgangspunt dat je met de catalogus de relevante risico’s in de branche afdekt.